

Giriş

Bölge çalışmalarına yeni bir yaklaşım

Halil Burak Sakal ^{1,*}, Tuğrul Keskin ² (Editörler)

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2054-5222.

² Dr. Öğretim Üyesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye; Şanghay Üniversitesi, Çin. ORCID: 0000-0002-0650-7502.

* İletişim: burak.sakal@kapadokya.edu.tr

Bölge Çalışmaları ve Oryantalizm

Bölge çalışmaları, sınırları coğrafi veya kültürel olarak belirlenmiş coğrafyaların sosyal, siyasi, iktisadi, beşerî ve tarihi bakımlardan incelenmesini esas alan disiplinler arası bir alandır. Bu geniş tanımlama, Asya, Avrupa, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Afrika gibi birçok bölgenin, Bölge Çalışmaları alanı altında incelenmesine olanak sunmaktadır. Bu bölgelerin yanında bunların alt bölgeleri olarak Merkezi Asya, Güneydoğu Asya, Sahra Altı Afrika, Avrasya, Orta Doğu gibi bölgeler de Bölge Çalışmaları alanında etüt edilmektedir. Bölge Çalışmaları, sosyal bilimlerdeki diğer alanlardan farklı olarak ilgi ve çalışma sahasını coğrafi olarak belirlemektedir.

Bölge Çalışmaları alanının inceleme alanına giren coğrafyaların isimlendirmeleri dahi, bu alanın Batı bakış açısı, tanımlamaları ve kavramsallaştırmaları üzerinden geliştiğine dair ipuçları vermektedir. Bunun nedeni, modern Bölge Çalışmaları alanının Oryantalizm olarak bilinen çalışma sahasının bir devamı olmasıdır. Oryentalist yaklaşım, on dokuzuncu yüzyılda zirve noktasına ulaşmış ve Batılı akademisyenlerin ve düşünürlerin Batı dışındaki dünyayı inceledikleri, öğrendikleri ve tartıştıkları bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır (Kolluoğlu-Kirli 2003, 94).

Ancak Oryantalizmin tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır. Avrupalılar, kendilerinin yaşadığı coğrafya dışındaki bölgeleri mistik ve yabancı dünyalar olarak görmüşlerdir. Birçok kişi tarafından Oryantalizmin duayeni (Lockman 2004) olarak nitelenen Bernard Lewis, Latince olan “Orient” sözcüğünün “güneşin doğması” anlamına gelen Yunanca bir kelime ile aynı kökten türediğini ifade eder. Lewis’e göre Avrupalıların bildikleri dünyanın sınırları, Doğu Akdeniz’dir (Lewis 1995, 25). Bu nedenle Doğu, sadece güneşin doğduğu yeri

veya yönü ifade etmez. Doğu veya Orient, aynı zamanda bilinmeyen, mistik ve gizemli bir yerdir. Örneğin on dördüncü yüzyılda yaşadığı düşünülen İngiltere doğumlu ünlü seyyah John Mandeville, Türkistan bölgesini ilk ziyaret ettiğinde bu bölgenin mistisizmini Avrupalı okuyucularına aktarırken Tatarların ülkesinde yetişen “bitki-koyun” karışımı bir canlıdan bahseder. Bu bitkinin meyvesi olgunlaştığında meyvenin ikiye ayrıldığını, içinden beyaz yünlü, canlı bir koyun çıktığını ifade eder. Hem meyvenin hem de içindeki hayvanın yenebildiğini, kendisinin de bunu tatma imkanı bulduğunu ve bunun bir “mucize” olduğunu yazar (Mandeville 1839, 263-264). Mandeville’e çok ilginç gelen bu canlı, Türkistan’da yetişen pamuk bitkisidir. “Tatarların bitki-koyunu” efsanesinin on sekizinci yüzyıla kadar süren bir Orient efsanesi olarak Avrupa’da tedavülde kaldığı bilinmektedir (Redway 1899).

Avrupa merkezli olarak gelişen Bölge Çalışmaları, kapitalizmin gelişimi ile paralel olarak gelişme kaydetmiş ve Avrupa’nın sömürgeci politikaları çerçevesinde ilerlemiştir (Kolluoğlu-Kirli 2003, 107). Günümüzde Oryantalizm diye bir disiplin kalmamış, Oryantalist akademisyenler ve çalışmalar ortadan kalkmışsa da Bölge Çalışmaları alanında Oryantalist yaklaşımın etkilerinin günümüzde de sürdüğünü ifade etmek yanlış olmayacaktır (Kolluoğlu-Kirli 2003, 101).

Bölge Çalışmaları’na Oryantalist veya Batı bakış açılı yaklaşım, tarih, siyaset bilimi, uluslararası siyaset gibi alanlarda daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun bir sonucu, Batı dışındaki bölgelerin siyasi tarihinin, daha ziyade hegemon ve sömürgeci devletler tarafından yazılmış olmasıdır (Keskin 2014). Bunun yanında Bölge Çalışmaları alanı, bu alanda çalışan akademisyenler aracılığıyla dış politika yapımı ve güvenlik stratejilerinin geliştirilmesi gibi kritik siyasa alanlarında belirleyici olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere istihbarat hizmetleri ve askeri alanda yoğun yatırımlar ve harcamalar yapan devletler, Bölge Çalışmaları alanını aktif şekilde desteklemekte ve fonlamaktadır (Khosrowjah 2011, 132). Bu durumun en çarpıcı örneklerini ise İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde gözlemlemek mümkündür. Dünyanın siyasi ve ideolojik olarak bölündüğü Soğuk Savaş yıllarında, bu bölünmeyi ifade eden isimlendirmeler coğrafi kavramlarla yapılmıştır. Bu nitelendirmeler, Bölge Çalışmaları alanının da benimsediği ve beslediği kavramsallaştırmaları öne çıkarmıştır.

Bölge Çalışmaları’nın Batı odaklı bakış açısı ve Oryantalizmin etkisi altında olan yapısı birçok akademisyen ve yazar tarafından eleştirilmiştir ve bu bağlamda eleştirel bakış açıları geliştirilmiştir, ancak Bölge Çalışmaları alanı bu etkilerden tam olarak kurtulabilmiş değildir. Kapadokya Üniversitesi Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından başlatılan

çalışma ile, Batılılar tarafından Orient olarak nitelenen bir bölgenin de adını taşıyan yeni bir yayın akademik camiaya kazandırılmaktadır. Bu yayın ile Türkiye’de Bölge Çalışmaları alanında çalışan akademisyenlerin yayın yapabileceği eleştirel ve bir platform oluşturulması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de bölge çalışmalarına eleştirel bir yaklaşım

Dergimiz, bölge çalışmalarına ilişkin, sosyal ve beşerî bilimler alanlarındaki literatüre önemli katkı sunan, kavram, yöntem ve kuram açısından yeni veya alternatif bakış açıları taşıyan, eleştirel çalışmaları bünyesinde toplamayı amaçlamaktadır. Dünya üzerinde sınırları tarihi, coğrafi veya siyasi olarak belirlenmiş bölgelerin beşerî, kültürel, iktisadi, siyasi ve sosyolojik gelişmeleri üzerine gerçekleştirilen disiplinler arası çalışmalar bu platformda yer alacaktır.

Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS), saha çalışmasına, arşiv belgelerine, veri ve içerik analizine dayalı araştırmaların yayımlanmasını teşvik eder. Dergimiz adını aldığı Kapadokya bölgesinin tarihi, kültürel, doğal ve beşerî özelliklerinden hareketle, Kapadokya bölgesi ile ilgili makalelere öncelik verir. Kapadokya’nın içinde bulunduğu Anadolu coğrafyası ve Türkiye, derginin önem verdiği bir bölgedir.

Benzer bir bakış açısıyla Türkiye’nin yakın ve komşu coğrafyaları, Orta Asya, Kafkasya, Orta Doğu, Doğu Akdeniz, Doğu Avrupa gibi bölgeler derginin inceleme alanına girmektedir. Son olarak, Avrupa, Doğu ve Güney Asya, Pasifik, Kuzey ve Güney Amerika, Afrika, Avustralya gibi geniş tanımlı bölgeler ile bu bölgelerin içinde yer alan havzalar, alt bölgeler, eyaletler, şehirler, küçük yerleşim yerleri, ekosistemler, doğal ve tarihi bölgeler dergimiz içinde yer verilen kategoriler arasındadır.

Cappadocia Journal of Area Studies, Türkiye’de sayısı ve niteliği hızla artan saha çalışmaları, bölge çalışmaları, çevre, enerji ve su üzerine sosyal ve beşerî bilimler alanlarında çalışan akademisyenleri bir araya getirmeyi amaçlayan bir platform oluşturmaktadır. Disiplinler arası bir dergi olarak *CJAS*, kalıplaşmış metodolojik yaklaşımlar yerine, farklı disiplinlerce benimsenen yöntemleri bir arada barındırmaktadır.

İlk sayımız

CJAS’ın ilk sayısı, Türkiye’de modern Çin çalışmaları ve araştırmaları konusuna ayrılan bir özel sayı olarak hazırlandı. Özellikle 2000’li yılların başından itibaren ciddi bir kalkınma ve iktisadi büyüme ivmesi yaşayan Çin, hem bölgede hem de dünyada artan siyasi etkisiyle Türkiye’den birçok akademisyenin ilgisini çekmeye devam ediyor.

Türkiye’de Çin üzerine çalışan akademisyenleri bir araya getirmek üzere Kapadokya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından Türkiye’de örneğine az rastlanan akademik bir konferans 14 Haziran 2019 tarihinde Mustafapaşa Yerleşkesi’nde düzenlendi. *CJAS*, bu konferansta sunulan tebliğleri de içeren, Türkiye’de modern Çin çalışmaları ve araştırmaları konulu özel bir sayıyla okuyucuları ile buluşmaktadır.

Modern Çin, Mao Zedung’un önderliğinde Çin Komünist Partisinin iktidara geldiği 1949’dan günümüze kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu tarihsel süreç dahilinde modern Çin sosyal, siyasal ve ekonomik değişimleri içeren dönemlerden geçerken 1978 sonrası dönemde yoğun bir iç göç yaşamış, sanayileşirken alt yapı yatırımlarına önem vermiştir. Son yıllarda binlerce Çinli öğrenci ABD ve Avrupa’daki üniversitelerde eğitim almış, Çinli akademisyenlerin yayınları dünyanın her yerinde itibar görmeye başlamıştır. Bilim, teknoloji ve araştırma alanlarında hızlı bir atılıma imza atan Çin, Afrika, Ortadoğu, Güney Amerika, Avrupa, Güney Asya ve Kuzey Amerika ile ticari ve ekonomik ilişkilerini geliştirmiştir.

Modern Çin, artık afyon savaşlarında işgal edilmiş, yarı sömürge haline gelmiş ve Japon emperyalizmi tarafından Nanjing’de katliama uğramış olan yoksul Çin değildir. Günümüzün Çin’i modern bir eğitim sistemi olan, nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşayan, dünya ile bütünleşmekte olan, modern bir sinema ve edebiyata sahip, yapay zekâyı dış politika karar mekanizmalarında kullanan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin beş daimî üyesinden biri olan, uluslararası siyasette söz hakkı olan modern fakat tarihsel kökleri güçlü olan bir devlet ve toplum konumundadır.

Bütün bu modernleşme, kalkınma ve bütünleşme çalışmalarının yanında, Çin bu dönüşüm ve değişimleri yaşarken diğer ülkelerde olduğu gibi bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki gelir dağılımındaki dengesizlikler, şehirlere çalışmak için gelen göçmen işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının kötülüğü, dış politikanın yeniden yapılandırılmasındaki sorunlar, cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkması, daha fazla yabancıların Çin’e çalışmak için gelmesi ile oluşan farklılıklar, eğitim sisteminin dünyaya entegre olma çabası, güvenlik sektörünün ABD’dekine benzer bir yapıya bürünmesi, orta sınıfın oluşması ile ortaya çıkan talep ve arz dengesinin değişmesi, mali sistemin yeniden yapılandırılması, Çin medyasındaki değişim ve dünyaya açılmada yaşadığı sorunlar, etnik sorunların giderek artması ve bunun Çin’e rakip ülkeler tarafından kullanılması, dinsel yöneliş ile ortaya çıkan sorunlar, gelir dağılımındaki dengesizlikler, hızlı sanayileşmeye paralel olarak sürekli artan enerji talebini karşılamada yaşanan zorluklar, enerji ve tüketim talebi karşılanırken doğal çevrenin uğradığı tahribat,

güney komşuları ile yaşanan sınıraşan su sorunları, aşırı tüketime yönelik bir üretim mekanizmasının oluşması gibi hususlar, modern Çin'in yirmi birinci yüzyılda yaşadığı bazı sorunlar olarak görülebilir.

İlk sayımızda hepsi Çin ile ilgili beş araştırma makalesi, iki görüş yazısı ve bir yayın değerlendirmesine yer verdik. Araştırma makalelerimiz genel olarak Çin'in dış politikası ve yükselen bir küresel güç haline gelmesi üzerine yazılmış önemli makaleler. Emre Demir'in makalesi, Çin'in değişen statüsünü tartışıyor ve bu statünün Çin'i "meydan okuyan güç" yapıp yapmayacağı sorusu üzerinde şekilleniyor. Conrad John Masabo ve Taner Zorbay, Çin'in Kuşak ve Yol Projesi üzerine yazdıkları makalelerinde, Çin'in bu inisiyatifinin Çin'deki yabancı öğrencilerce nasıl algılandığı ve Türkiye ile Çin arasında kalan Orta Asya'nın durumunu irdeliyorlar. Safiye Ergun dış politikanın iktisadi boyutuna odaklanıyor ve Çin'in Afrika'da Afrika Altyapı Yatırım Bankası aracılığıyla etkili olup olamayacağı konusuna odaklanıyor. Abdurrahim Sağır ise Çinli düşünce kuruluşlarının geniş bir değerlendirmesine yer veriyor ve bu düşünce kuruluşlarının Çin'in siyasi gelişimine paralel ne yönde dönüşüm geçirdiklerine vurgu yapıyor. Nazmul İslam, Çin'in askeri gücü ve bu gücün temel unsurlarını tanıtıyor. Efe Can Gürcan ise kendi katkılarıyla gelişen Jeopolitik Ekonomi Okulu çerçevesinde Çin'in Avrasya bölgeciliği politikalarını değerlendiriyor. Bu sayımızda yer verdiğimiz yayın değerlendirmesi ise Ching, Pao-yu'nun *Zaferden Yenilgiye: Çin'in Sosyalist Yolu ve Kapitalizme Geri Dönüşü* adlı kitabı. Kitap Türkçe'ye 2020 yılında çevrildi.

Bu vesile ile tüm akademik camiaya ve okurlarımıza "merhaba" diyoruz.

Kaynakça

- Keskin, Tuğrul. 2014. "Sociology of Africa: A non-Orientalist approach to African, Africana, and Black studies," *Critical Sociology* 40(2), 187-202.
- Kolluoglu-Kirli, Biray. 2003. "From Orientalism to Area Studies," *CR: The New Centennial Review* 3(3), 93-111.
- Lewis, Bernard. 1995. *The Middle East: A Brief History of the Last 2,000 Years*. New York: Scribner.
- Lockman, Zachary. 2004. *Contending Visions of the Middle East: The History and Politics of Orientalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mandeville, Sir John. 1839. *The Voiage and Travaile of Sir John Maundevile, Kt*, reprinted from the edition of 1725. Londra: Edward Lumley.
- Redway, Jacques W. 1899. "Sir John Mandeville" Arthur Layard (ed.), *Voyages and Travels by Sir John Mandeville*. New York: D. Appleton and Company.

